

Biebrzańskie Mokradła to najcenniejszy pod względem przyrodniczym fragment Biebrzańskiego Parku Narodowego, największego parku narodowego w Polsce, chroniącego bogatą faunę i florę doliny Biebrzy. Mokradła, potocznie zwane bagnami, to podmokłe łąki porośnięte głównie turzycą i trzcina, które rosną na warstwie torfów stale nasiąkniętych wodą. Biebrzańskie mokradła, zajmujące aż 43% powierzchni parku oraz rozlewiska utworzone przez wolno płynącą i meandrującą Biebrzę są ostoją ponad 250 gatunków ptaków, często unikalnych w skali Europy, a nawet całego świata. Park znajduje się na liście konwencji Ramsar jako obszar wodno-błotny mający znaczenie międzynarodowe dla ochrony przyrody, należy do europejskiej sieci obszarów chronionych ECONET oraz w całości do sieci Natura 2000.

wschodzie Polski. Dotychczas największe skupisko rożeńców zanotowano w kwietniu 1992 roku nad Biebrzą, gdzie w jednym miejscu widziano aż 1053 ptaków!

Rożeńce zakładają gniazdo w pobliżu wody, w niewielkim zagłębieniu gruntu na brzegach zbiorników wodnych, wśród trzin, traw lub innych roślin. Sporadycznie jednak gnieźdzą się na suchym lądzie i w odległości nawet do kilkuset metrów od wody. Czasami zdarza się, że gniazdo, usłane ze źdźbeł traw oraz liści z dodatkiem własnego puchu, jest zakładane

ROŻENIEC

Rożeniec (z łac. *Anas acuta*) to średniej wielkości ptak wędrowny o smukłej sylwetce i długiej, cienkiej szyi – jeden z wielu gatunków dzikich kaczek spotykanych w Polsce. Samiec rożeńca (kaczor) w sezonie godowym ma charakterystyczne, długie (do 20 cm długości) pióra w ogonie, które – gdy płynie – sterczą nad wodą niczym rogi (stąd nazwa gatunkowa). Długość ciała tego ptaka wynosi od 68 do 73 cm, rozpiętość skrzydeł 87-92 cm, a masa waha się od 0,6 do 1,3 kg. Kaczor wydaje specyficzny, miękki głos „krjuk brjuk” lub gwizdże „pjurb”, natomiast samica odzywa się głosem ochryplym i skrzypliwym „kwak, krokrokro rererer”.

Rożeniec zamieszkuje rozległe, płaskie doliny rzeczne obfitujące w płytkie zbiorniki wodne lub podmokłe torfowiska. Tylko sporadycznie buduje gniazda na stawach hodowlanych. Ptak ten gniazduje na obszarze tundry Eurazji i Ameryki Północnej, a zimuje na południe od Panamy, w środkowej Afryce, Indiach oraz Filipinach. W Polsce jest oceniany jako gatunek lęgowy (oznacza to, że zakłada gniazda, m.in. na obszarze Biebrzańskiego Parku Narodowego), ale skrajnie nieliczny (jego statystyczne zagęszczenie

wynosi mniej niż 0,2 ptaka na 100 km² powierzchni terenu), a krajowa populacja liczy ok. 40-60 par.

Rożeniec znajduje się w Czerwonej Księdze Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce jako gatunek silnie zagrożony wymarciem i jest objęty ścisłą ochroną gatunkową. Licznie pojawia się tylko w okresie wędrowek, tj. od marca do kwietnia oraz od sierpnia do listopada. Wtedy też widywany jest nad wodami całego kraju, ale największe stada (liczące nawet kilkaset osobników) przelatują od doliny Warty na zachodzie kraju przez Pojezierza: Wielkopolskie, Pomorskie i Mazurskie aż po dolinę Biebrzy na północnym

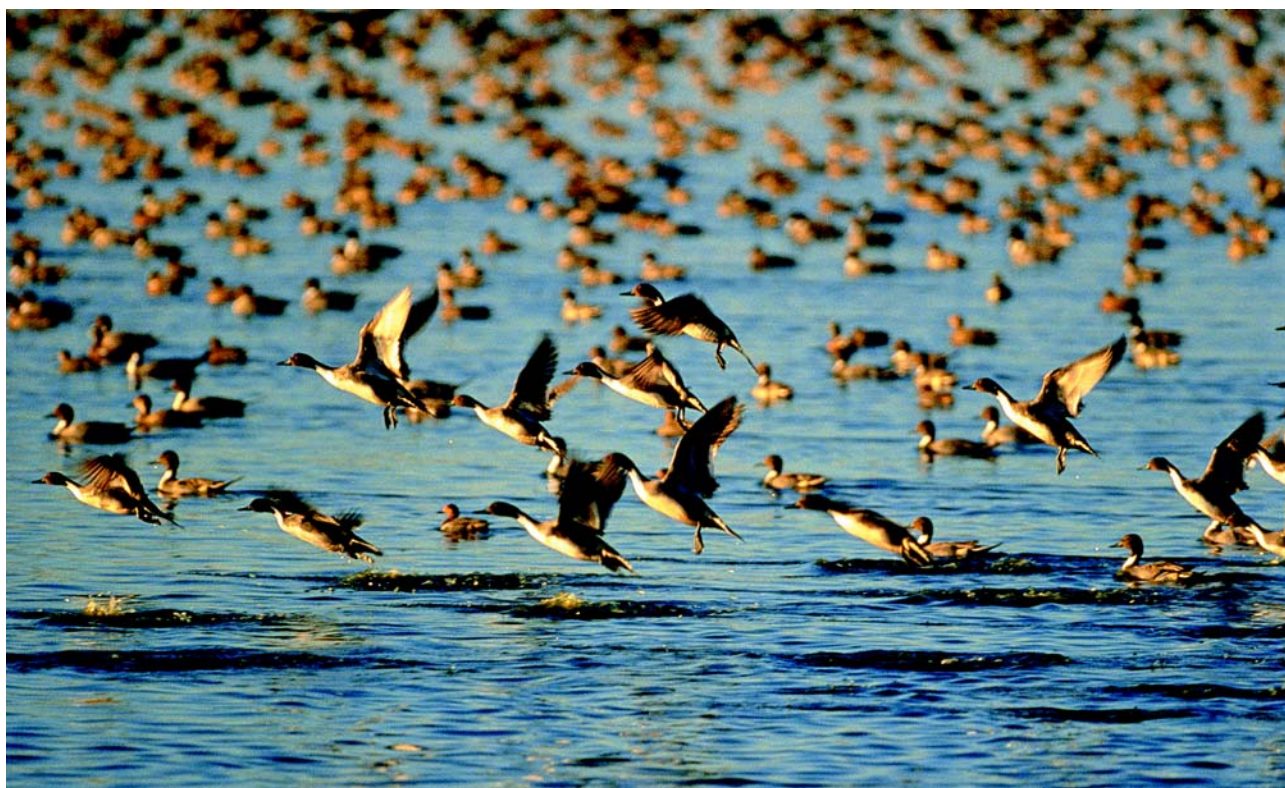
w dziuplach drzew. W okresie od marca do kwietnia samica składa od 7 do 11 zielonkawożółtych lub kremowożółtych jaj, które wysiaduje przez kolejne 23 dni. Młode opuszczają gniazdo wkrótce po wylęgu, a samodzielność uzyskują po 42 dniach, w czasie których wraz z rodzicami prowadzą bardzo skryty tryb życia. Pary przebywają oddzielnie i wychowują tylko jedno pokolenie potomstwa w ciągu roku. Poza sezonem lęgowym rożeńce również żyją w parach lub łączą się w małe stada.

Rożeńce żerują głównie w wodzie i bardzo rzadko wychodzą na ląd. Wydobytą żywność z wody zanurzają

Kaczor rożeńca w szatach godowych. (Fot. Dave Menke, USFWS)

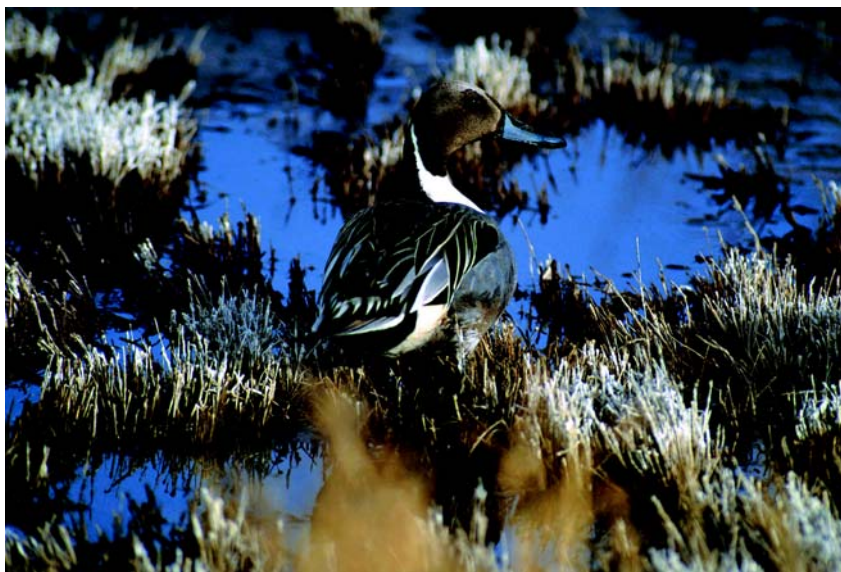
Słynne Biebrzańskie Mokradła. (Fot. Sebastian Bielak)

Stado rożeńców zrywające się do lotu. (Fot. Wymann Meinzer, USFWS)

cały przód ciała unosząc kuper ku górze. Dzięki długiej szyi sięgają głębiej niż inne kaczki występujące na tym samym terenie, więc mają większe możliwości zdobycia pokarmu z dna zbiornika wodnego. Ich dieta jest bardzo urozmaicona, zjadają zarówno drobny plankton, rośliny wodne, owady i ich larwy, jak i też mniejsze małże, ślimaki, skorupiaki, ryby, małe żaby, myszy polne, nasiona zbóż i grochu, a nawet żołądźcie.

Liczebność rożeńca w Polsce wciąż spada, a w porównaniu do stanu z XIX wieku, w ostatnim stuleciu (w całym kraju) proces ten wyraźnie się nasilił. Przykładowo w latach 70. XX wieku nad środkową Wartą występowało ok. 100 par tych ptaków, w połowie lat 80. już tylko 10-20 par, a w latach 90. jedna lub dwie pary i to nie każdego roku. W efekcie niekorzystnych zmian w kraju pozostały już

Kaczor rożeńca na podmokłej łące. (Fot. John i Karen Hollingsworth, USFWS)

Kaczor rożeńca nad brzegiem rozlewiska. (Fot. John i Karen Hollingsworth, USFWS)

tylko trzy miejsca, w których rożeńce występują w większych ilościach – jednym z nich są właśnie Biebrzańskie Bagna. Ale nawet tutaj rożeńców jest coraz mniej, jeszcze w latach 60. była to jedna z liczniejszych kaczek, ale już w latach 80. oceniono ich ilość na zaledwie 50 par. W sumie w połowie lat 80. XX wieku w Polsce występowało od 100 do 150 par rożeńców, co przy obecnych 40-60 parach oznacza spadek liczebności od 40 do 73% (średnio o ok. 60%). Najważniejszymi przyczynami zaniku rożeńca w Polsce są osuszenie i zagospodarowywanie podmokłych dolin rzecznych (np. doliny Narwi i doliny Górnej Biebrzy) oraz ocieplenie klimatu.

SEBASTIAN BIELAK

Zdjęcia (USFWS) zostały udostępnione dzięki uprzejmości United States Fish and Wildlife Service